

Simonffy Sámuel sírköve a baróti régi temetőben

SIMONFFY SÁMUEL, BEM TÁBORI ORVOSA
HATÁRVIDÉK 1762–1918

KIBÉDI SIMONFFY SÁMUEL (Adalékok Bem József tábori orvosának az életrajzához)

Barót északkeleti bejáratánál, az országút fölé emelkedő szőlős oldalon van egy felhagyott, régi temető. Legelőször a Cserey család, 1817 után a Zathureczkyek, aztán a 19. század folyamán a nagyközség protestáns és görögkatolikus lakosainak volt a temetkező helye. Itt lelt nyughelyet 1898-ban Simonffy Sámuel járásorvos, akinek vörösesbarna, magyarhermányi andezitből faragott obeliszkjén a következő felirat olvasható: „*Itt nyugszik/ kibédi/ dr. Simonfy Sámuel/ járás orvos/ szül. 1817. megh. 1898./ Jótékonyágodat/ csak szíved jósága/ múlta felül*”¹.

Sírkövére nem ok nélkül vésették fel az utolsó sorokat. A baróti református egyház levéltárában található feljegyzés szerint az 1850-es években körorvosként Erdővidék-szerte ő lett az elsőszámú és önzetlen „*gyámollítója a szabadságharcban megbetegedett szenvedőknek*”. A kistérség 22 falujának volt a „*gyógyító lelkű orvosa*”.

„*Sok esemény fűződik gyógyításaihoz – olvasható a méltatásban –, amit mindig a köznépért végzett.*”

Nyugdíjba vonulása után sem hagyta fel a praxisát. „*Sok beteg kereste meg az egész vidékről, mert magas kora ellenére, egészen haláláig buzgó művelője maradt orvosi ismereteinek.*”

Nem volt háromszéki származású, mégis, mint „*igazi szabadságharcos katona, széke-lyeket szerető, köznép tisztelő, s nagy magyar embere volt a 19. századnak*”².

*

A Székely Nemzeti Múzeum irattárában, a 60/1914. szám alatt négy Simonffy Sámuellel kapcsolatos levelet őriz. A levelezés Simonffyné Benedek Linának fia, Simonffy Ákos erdőmérnök és a múzeum vezetősége között, az özvegy édesanya honvédyugdíja elnyerése ügyében alakult ki. A megőrzött levelek száma nem teljes, azonban a Simonffy Sámuelről alkotott eddigi ismereteinket új adatokkal egészíti ki. A levelezés más szempontból is érdekes. Bizonyítéka annak, hogy a Székely Nemzeti Múzeum két kiváló őre, dr. László Ferenc³ és Csutak Vilmos⁴, ha felkérést kaptak rá, szívesen elvállalták a volt 1848/49-es szabadságharcosok és honvédözvegyek nyugdíjazási ügyeinek az intézését.

A múzeum, melynek megteremtője Cserey Jánosné Zathureczky Emília⁵ azzal a nemes elhatározással ajánlotta fel a köznek alapgyűjteményét, hogy az a „*szeretett székely nem-*

1 Demeter László: *A baróti régi, avagy Zathureczky-temető leírása*. Adalékok Barót történetéhez. Szerkesztette Demeter László. Barót, 1999, 99–106.

2 *Erdővidék*. IX. évfolyam, 397. szám, 2005. március 11.

3 Dr. László Ferenc (1873–1925), a Székely Mikó Kollégium tanára (1897–1925), a Székely Nemzeti Múzeum múzeumőre (1901–1925), meteorológus, nemzetközi hírnevű régész.

4 Csutak Vilmos (1868–1936), a Székely Mikó Kollégium tanára, majd igazgatója (1903–1936), a Székely Nemzeti Múzeum őre és igazgatója (1916–1936). A bécsi, budapesti, székelyföldi levéltári kutatások alapján helytörténeti, elsősorban a kuruckorral kapcsolatos tanulmányokat írt.

5 Cserey Jánosné Zathureczky Emília (1824–1905). A Székely Nemzeti Múzeum alapítója. Tevékenysége elválaszthatatlan Háromszék közművelődési életétől. Ő szervezte meg a sepsiszentgyörgyi és a kézdivásárhelyi jótékony nőegyleteket stb.

zete haladásának tért nyisson, s művelődésének teret nyújtson”, egy olyan közintézménye volt Székelyföldnek, amely az 1881-ben megfogalmazott alapszabálya 3. paragrafusában „a székely nép múltjának és jelenének előtűntetését” tűzte ki céljául. Ennek értelmében a múzeum felkarolt mindent, „ami a tudomány, művészet, ipar és főképp a közélet terén a székely népet érdekli”.

Országszerte ismert volt, hogy a Székely Nemzeti Múzeum gazdag levéltári anyagot gyűjtött egybe, és őrzött meg az utókor számára. A múzeum őrei nem zárkóztak el, ha valakinek szüksége volt családtörténeti vagy más vonatkozású adatokra, készségesen kiszolgálták a hozzájuk fordulókat. A család ennek tudatában, és remélve, hogy a múzeum 1848/49-es levéltári és dokumentumgyűjteményében létezhetnek Simonffy Sámuel ezredorvossal kapcsolatos adatok, fordult Csutak Vilmoshoz és dr. László Ferenchez. Az egykor országosan legnépesebb tagszámú, Rikánbelöli Honvédegylet, amely a Sepsi-, Kézdi-, Orbai- és Miklósvárszék, valamint a Háromszék vármegyéhez csatolt egykori Felső-Fehér vármegye falvainak volt honvédeit tömörítette, 1910 után csak névlegesen létezett. Megszűnt az egylet aktív működése, mert a még életben levő, „ama nagy idők hős tanúi,” hacsak tizennégy éves gyermekhonvédek voltak is 1848-ban, 1914-ben már a nyolcvanas éveiket taposták. Javarészüik mozgásképtelenné vált és a „csekély számú járóképesek számára” terhes távolságot jelentett a felutazás a megyeközpontba a közgyűlésekre. Háromszéken a mintegy tucatnyi közhonvéden kívül csak két honvédtiszt, Sepsiszentkirályon a régtől ágyban fekvő Sükösd János hadnagy⁶ és Sepsiszentgyörgyön a 83 éves Fadgyas Bálint főhadnagy⁷ élt. Az utóbbi magas kora ellenére „szellemi frissességnek örvendett és a honvéd-nyugdíjak kéréseinek felszerelésében kezdettől fogva állandóan közreműködött”. Az 1910-es évek elején is több mint negyven özvegyi nyugdíj megadását segítette elő.⁸

Erről nem tudhattak a Kolozsváron élő Simonffy Ákosék, azonban dr. László Ferenc és Csutak Vilmos ennek ismeretében és tudva azt, hogy az öreg főhadnagy „a székelyföldi honvédzászlóaljnak minden mozdulatát, s az ott működött összes honvéd tisztet személyesen ismerte”⁹, segítségét kérve próbálták beszerezni az özvegy nyugdíjazásához szükséges igazolóiratokat, az esetleges honvédtiszti vallomásokat.

Bármennyire elfoglaltak voltak mint múzeumőrök a Székely Nemzeti Múzeumban és mint tanárok a Székely Mikó Kollégiumban, nemcsak levéltári kutatást, hanem terepmunkát is végeztek. Kiszálltak Sepsiszentkirályba, kikérdezték a beteg Sükösd Jánost, mikor pedig felmerült Forró Pál neve, Angyalosra is elmentek az újabb információk reményében. Fáradozásaik eredményét a levelek és dr. László Ferenc jegyzetei őrzik.

6 Sükösd János honvédhadnagy. 1848 áprilisában, a General Commando parancsára a brassói garnizonban szolgált. Innen a 2. székely határőrezred egyik zászlóaljával Nagyenyed és Torda környékére rendelték, ahonnan Délvidékre került. Bem oldalán jött vissza Erdélybe, és 1849. január végén szülőföldjére. Háromszéken Szabó Nándor parancsnoksága alatt őrmester. A hétfalusi csángókból alakuló, később 140. honvédzászlóaljhoz helyezték át, ahol hadnaggyá léptették elő. Július 12-én a fogarasi vesztes csata után csapatával Kőhalomra, onnan pedig Marosszeredáig vonult vissza. Elhagyta csapatát, és 1849. augusztus 5-én hazajött Sepsiszentkirályra. 1915. június 21-én halt meg. (SÁL – Fond. 105., nr. 549., Fond 135. nr. crt. 1. Fasc. 5. fol. 56.)

7 Fadgyas Bálint főhadnagy. Lásd Demeter Lajos: *Fadgyas Bálint főhadnagy az epresteői csatáról.*

8 Dr. László Ferenc levele Simonffy Ákoshoz, 1914. január 19. Az SZNM irattárában. 60/1914.

9 Uo.

Mindezek a baróti református egyház levéltárában őrzött életrajzi adatok és Simonffy Ákos levele alapján állítottuk össze Bem tábori, Erdővidék járásorvosának példaadó életútját.

*

Dr. Simonffy Sámuel Tordán született 1817-ben. A nagyszebeni katonai iskola elvégzése után a székely határőrezredben kapott beosztást. Később Lombardiába került, ahol több évig szolgált. Közben Milánóban orvosi egyetemet végzett, és katonaeorvos lett. Milánóból ezredével együtt Lembergbe helyezték át. Tizenkét évi szolgálata alatt tökéletesen elsajátította a lengyel és az olasz nyelvet. Leszerelése után Kolozsváron honosította az orvosi diplomáját.¹⁰ 1846-tól „*mint orvosnövendék*” Sepsiszentkirályon, nővérénél, Farkas Józsefné Simonffy Borbálánál tartózkodott.¹¹ Az 1848. március 15-i pesti forradalom híre után, az ezt követő Erdélyi események e kis háromszéki faluban érték. Így tudta ezt fia, Simonffy Ákos,¹² így emlékezett vissza Sükösd János, azonban a baróti református egyháznál található életrajzában az áll, hogy 1849 tavaszán volt látogatóban a nővérénél. „*Itt találkozott Bethlen Gergely¹³ ezredessel, Bem tábornok hadsegédével (...), a lovas hadosztály parancsnokával, aki a Székelyföldön az erdélyi határőrvidék már iskolázott és részben már harcokban is résztvett huszárait, tűzéreit és gyalogosait községről községre járva trombitaszóval toborozta*” Bem zászlója alá. Az életrajzíró azt állítja, hogy Simonffy az ő biztatására állott be a honvédségbe, és lett a tábornok katonaeorvosa.¹⁴

Dr. László Ferenc Sükösd hadnagy kikérdezése után arra a következtetésre jutott, hogy a 12. honvédszászlóaljban szolgálhatott és Inczédi Sámuel¹⁵ parancsnoksága alatt vehetett részt a piski ütközetben.¹⁶

Fia a családjában hallott elbeszélések alapján azt állította, hogy apja a Háromszékről Nagyenyed és Torda megvédésére kivonult székely határőrszászlóaljakkal került Délvidék-

10 Az adatokat a baróti református egyház levéltárában található életrajzból vettük át (Megjelent az *Erdővidék*. IX. évfolyam 397. számában, 2005. március 11.)

11 Dr. László Ferenc derítette ki Sükösd Jánossal folytatott beszélgetése során. (Dr. László Ferenc levele Simonffy Sámuelnéhez, 1913. november 1. SZNM., 60/1914.)

12 Simonffy Ákos levele Csutak Vilmoshoz, 1913. december 16. SZNM, 60/1914.

13 Bethlen Gergely (1812. Abafája–1867. december 23. Kolozsvár). Apja gróf Bethlen Pál cs. kir. kamarás, anyja Bornemisza Katalin. Jogot végzett. 1830-tól írnok Marosvásárhelyen a kir. táblánál, majd gyakornok az erdélyi udvari kancellárián. 1848. augusztus 23-tól a Kolozsváron szervezett Kossuth-huszárok alszázadosa. Októbertől részt vett a román felkelők elleni harcokban. November 1-jétől őrnagy és a 15. Mátyás huszárezred osztályparancsnoka. Végigküzdötte az erdélyi hadjáratot. 1849. január 27-től alezredes és ezredének parancsnoka, illetve dandárnok Bem seregében. Március 21-i kinevezéssel ezredes. Májustól az erdélyi hadsereg lovasságának a főparancsnoka. Május 6-án az érdemjel 2. osztályával is kitüntették. Júniustól Magyarországon tartózkodott, a világoosi fegyverletétel előtt csatlakozott Görgei seregéhez. Aradon előbb hadbíró, majd sorozóbizottság elé állították. Novemberben elbocsátották, de később politikai vádak alapján újból elrendelték letartóztatását. Szerbián át Franciaországba menekült. 1859-ben ezredes az olaszországi magyar légiónál, 1860-ban tábornok a piemonti hadseregben. 1862-ben nyugdíjazták. 1866-ban a poroszországi magyar légióban szolgált. A kiegyezés után tért haza.

14 *Erdővidék*. i.m.

15 Inczédi Sámuel (1811–1893). 1848 júniusában a 4. honvédszászlóalj századosa Pozsonyban. Augusztustól a Délvidéken harcolt. December 20-tól őrnagy rangban a 11. honvédszászlóalj parancsnoka. 1849. március 3-án a medgyesi csatában megsebesült, alezredesi rangját március 13-án kapta meg. Április 8-án a katonai érdemjel 3. osztályával tüntették ki. 1849 júniusában a Désen állomásozó dandár parancsnoka, a beszercei hadosztályban harcolt az oroszok ellen. Kolozsvárra való visszavonulása után Kazinczy hadtestéhez csatlakozott és Zsibónál tette le a fegyvert. Állítása szerint a fegyverletétel előtt ezredessé nevezték ki. Büntetésből a császári hadseregben közlegényként sorozták be, és 1850-ben szerelték le. 1867-ben Alsó-Fehér megye főbírájává választották. 1869-ben az m. kir. honvédség ezredes ahonnan 1874-ben vonult nyugalmába.

16 Dr. László Ferenc levele Simonffy Ákoshoz, 1914. január 19. SZNM, 60/1914.

re, és harcolt a szerbek, illetve Jelačić seregei ellen. „*Délvidékről Nagyvárad és Csucsá vi-
dékére lettek rendelve* – írta levelében –, *hol később Csucsán Bem tábornokkal egyesültek,
és ekkor apám, már mint hadnagy jött vissza Bemmel Erdélybe, hol több csatában részt
vett, nevezetesen a Szeben, Vizaknai és Piskii ütközetekben, hol meg is sebesült.*”¹⁷

A három egymásnak ellentmondó állítás miatt tisztázatlan, hogy 1848-ban Simonffy Sámuel hol és mikor állott be a szabadságharcban küzdők közé. Az egyetlen elfogadható tény, hogy 1848 tavaszán Sepsiszentkirályban tartózkodott, és a nála tizenhét évvel idősebb sógora buzdító prédikációi, a családi körben, barátok közt elhangzott beszélgetések hatása játszott szerepet döntésében.

Sógora, Farkas József a mintegy 550 lelket számláló falu unitárius lelkipásztora volt. A negyvennyolc éves pap már nem vehetett részt aktívan, karddal a kezében a szabadságharc tüzeiben, de „*egyike volt azoknak, kik kisebb körben híven ápolták a Haza szerelmének szent lángját*”¹⁸. A szószékről buzdította közel kétszázhatvan lelket számláló híveit, akik szűkös lehetőségeikhez képest már 1848 nyarán 15 forintot áldoztak „*a haza oltárára*”¹⁹. Farkas Józsefnek, mert „*prédikációiban biztatott, lelkesített és vigasztalt, a szabadságharc lezajlása után üldözés, elfogatás lőn a sorsa*”. Mint fogoly közel egy és fél évig raboskodott Csíkszeredában.²⁰ Hívei 1850-ben panaszként be is jegyezték az egyház protokollumába: „*A helybeli T. Pap politikai fogsága miatt a Templomi szolgálatunkban az Ekkleziánk Innepi rövidségeket szenvedett.*”²¹ Szabadulása után nyomban a „*sebeikben szenvedő és rabságban sínylődő*” honvédek számára hívei között gyűjtést indított.²² Az 1850-es és 60-as években, még az ostromállapot ideje alatt is rendszeresen felgyalogolt a közeli sepsiszentgyörgyi hetivásárokra, csak hogy jó hírt hallhasson Kossuth Lajosról.²³ A hazája sorsát szívén viselő pap 1881. október 19-én, nyolcnaevgyéves korában hunyt el Sepsiszentkirályon.²⁴

Dr. László Ferenc Sükösd János vallomása alapján levont következtetése, hogy Simonffy Sámuel a 12. honvédszászlóaljban szolgált volna, téves. Neve sem az 1848 októberében a honvédszászlóalj toborzó irodái által felvett önkéntesek névsorában, sem pedig a zászlóalj 1849 júniusában összeállított századonkénti névsorában nem szerepel.²⁵ Ugyanakkor Inczédi Samu nem a 12., hanem 1848. december 20-tól a 11. honvédszászlóaljnak volt a parancsnoka, és ennek, más néven kolozsvári zászlóaljnak az élén vett részt a piski csatában. Abban a méltatásban, melyet a baróti református egyház őriz, téves az évszám. 1849 tavaszán Bethlen Gergely a 15. Mátyás-huszárezrednek volt a parancsnoka, majd májustól mint ezredes az erdélyi hadsereg huszárságának a főparancsnoka. Ebben a minőségében nem valószínűsíthető, hogy Háromszéken faluról falura járva toborozta volna az újonc hu-

17 Simonffy Ákos levele Csutak Vilmoshoz. 1913. december 16. SZNM, 60/1914.

18 Nagy Sándor: *Háromszék önvédelmi harcra 1848–49.* Kolozsvár, 1896, 112.

19 *A sepsiszentkirályi unitárius egyház protokolluma, 1789–1853*, 330. A helybeli unitárius egyház tulajdonában.

20 Nagy Sándor i. m. 112.

21 *A sepsiszentkirályi unitárius egyház protokolluma*, i. m. 335.

22 Uo. 340–341.

23 Nagy Sándor, i. m. 112.

24 *A sepsiszentkirályi unitárius egyház anyakönyve.* SÁL. Fond 105. nr. 547. 62.

25 Gagyai Zoltán: *A marosvásárhelyi 12. honvédszászlóalj szervezése 1848-ban.* A Maros megyei magyarság történelméből. II. kötet. Mentor Könyvkiadó. Marosvásárhely, 2001, 2. és 3. sz. melléklet. 167–191.

szárokat. Székelyföldön 1849-ben a teljhatalommal felruházott Gál Sándor irányítása alatt történtek az újoncozások és a székely honvédszászlóalj kiállításai. Simonffy, ha a Kossuth-, vagyis a későbbi 15. Mátyás-huszárok közé állott, az 1848-ban történhetett. Berzenczey László augusztus 17-én kapta meg a kormánybiztosi kinevezését, és kapott egyben felhatalmazást arra, hogy Erdélyben, elsősorban Székelyföldön egy könnyűlovas csapatot szervezzen.²⁶

Gál Sándorral az oldalán előbb Kolozsváron és Désen kezdte meg a toborzást, majd a székelység körében folytatva, végül Háromszéken, Szentkatolnán tartottak toborzó gyűlést.²⁷ Felhívásukra tömegesen jelentkeztek az önkéntesek a Kossuth-huszárok sorába,²⁸ lehetséges hogy Simonffy is ekkor jelentkezett, később így került Bethlen Gergely őrnagy közelébe, aki aztán 1848 decemberében, mint a lengyel nyelvben jártast, ajánlotta tábori orvosnak Bem mellé.²⁹

Mindezek azonban csak feltételezések, Simonffy Sámuel halála után már senki sem tudta pontosan, hogy Bem seregében melyik zászlóaljban szolgált,³⁰ akik még igazolhatók volna, egyikük szotyori Nagy Pál, éppen a levél megírása idején halt meg Kolozsváron, Szabó Gábor pedig kilencvenhat évesen, tudatán kívül, vakon és megsüketülve élt fiai gondozásában.³¹

Ha elfogadjuk Simonffy Ákos állítását – és ez tűnik a legvalószínűbbnek, hiszen a családjában hallottak alapján vallotta, hogy apja a Háromszékről kivonult székelyekkel került Délvidékre –, akkor is felmerül a kérdés, mint tizenkét évet kiszolgált katona, hogyan kerülhetett, vagy csatlakozott a 15. (2. székely) határőrezred két mozgósított zászlóaljához.

Délvidéken Balázs Konrád őrnagy³² vezetésével a verbászi táborból kiindulva vehetett részt a szerbek elleni harcokban, majd Móga János³³ seregében, a két székely zászlóalj egyikében ott lehetett a szeptember 29-i pákozdi és az október 30-i schwechati csatákban is. Azt követően, hogy Kossuth a két zászlóalját az erdei hadsereghez vezényelte, már mint hadnagy került Bem seregébe³⁴. Itt ajánlhatták, mint lengyelül beszélő, képzett orvost

26 Szócs Sebestyén: *A kormánybiztosi intézmény kialakulása 1848-ban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972, 170–173.

27 Székely Gergely: *73 év itthonn*. Brassó, 1893, 17–18., *Adalék Háromszék 1848–49. önvédelmi harcza történetéhez*. Összegyűjtötte Kuzskó István. Kolozsvár, 1896, 29–34.

28 Háromszékről a nagyborosnyói református pap a következő tudósítást írta a *Kolozsvári Hírlap* 1848. október 3-i számában: „Százanként tódula a műveltebb ifjúságunk virága az alakítandó lovassereg zászlója alá. Látánk a nem alkalmas voltuk miatt be nem sorozottak közül a sírva visszatérőket. Fiaink mennek. Családainkat nem vagyunk képesek visszatartóztatni”.

29 Ajtai: *Ki volt dr. Simonffy Sámuel?* Háromszék, 346. sz., 1995. április 5.

30 Ezt a kérdést vetette fel dr. László Ferenc is a Simonffy Ákoshoz írt levelében 1914. január 19-én. Lásd a függelékben.

31 Simonffy Ákos levele Csutak Vilmoshoz. 1913. december 16; Szabó Gábor feltehetően azonos azzal a Küküllő megyei illetőségű honvédhadnaggal, aki a 83. vagy a 85. honvédszászlóaljban szolgált.

Nagy Pál valószínűleg azonos azzal a Nagy Pállal, akit ezrede mozgósított első zászlóaljával 1848 nyarán a Délvidéken, majd Jelačić ellen harcolt. Hadnaggyá 1849. január 14-én terjesztették fel, rangfokozatát februárban nyerte el. Főhadnaggyá március 21-én nevezték ki, és ettől kezdődően a brassói hadosztályban, a 85. honvédszászlóaljban szolgált.

32 Balázs Konrád (1806–1850). Lásd Demeter László: *Balás Konrád és emlékirata*. c. tanulmányt.

33 Móga János (1785–1861). Lásd Balás Konrád: *Feljegyzések*. 54. sz. lábjegyzet.

34 Simonffy Ákos levele Csutak Vilmoshoz. SZNM. 60/1914.

Bem figyelmébe, és lett ezredorvos az őrnagy Gesztessy László törzsorvos mellett. Ettől kezdve Bem oldalán jelen volt az összes, Erdély felszabadításáért vívott ütközetben. Ott volt 1849. január 3-án a Borgóprundi-szorosban, mikor Urbán seregeit Bukovinába üzték, szemtanúja volt január 17-én a gálfalvi ütközetnek, január 21-én Nagyszében ostromának. Bem január 23-án a székely zászlóaljakat és a két század székely huszárt hazabocsátotta³⁵. Simonffy a törzskarnál maradt, ezért lehetett ott február 4-én a vízaknai és február 9-én a piski hídnál vívott ütközetekben, ahol fia állítása szerint sebet is kapott.³⁶ Ezekben a napokban találkozhatott Petőfi Sándorral és kötött vele ismeretséget.

Nagyszében bevételénél – állítása szerint – sógora két fiával, Beder Sándorral és Lászlóval végbevitt hőstetteről jóval a szabadságharc után szívesen mesélt családi körben.³⁷

Jelen volt az 1849. július 31-i segesvári csatában. Fia, apja elbeszélése után így írta le Petőfi utolsó napját és eltűnését: „*Bem Petőfi és Simonffy társaságában érkezett Székelykeresztúrra 1849. július 30-án. Az éjszakát a Macskási uraság kastélyában együtt töltötték. Másnap ugyancsak együtt mentek lóháton Segesvár alá. Bem Petőfit Simonffyra bízta, azzal a meghagyással, hogy ne engedje a költőt a harcoló honvédek közé, Simonffynak azonban nem sikerült Petőfit visszatartania, különösen azután, hogy a harc megkezdésével a sebesültekkel kellett foglalkozni. Petőfi a harcoló honvédek közé rohant, s ott kivont kardjával buzdította, lelkesítette őket. Délután három óra körül nagy zűrzavar támadt, ugyanis a segesvári polgárok a Nagyküküllő partján nőtt fűzfabokrok leple alatt az ellenséget a honvédek hátába vezették. Ott látta doktor Simonffy Petőfit utoljára. Ott esett el a hős honvédeőrnagy, a magyarok legnagyobb költője*”³⁸.

Mennyi lehet a valóság Simonffy állításából, lehetetlen kideríteni. Az egykor jelenvolt szemtanúk vallomásai és visszaemlékezései alapján Dávid Gyula és Mikó Imre majdhogyréccről réccre rekonstruálták Petőfi utolsó napját.³⁹ A megszólaltatott szemtanúk szóba sem hozták Simonffyt. Az az állítása, hogy együtt lovagoltak ki a csataterre, nem állja a helyét. Gyalokay Lajos⁴⁰ honvédszázados szemtanúval bizonyította, hogy Petőfi hozzásegődött és az ő szekeren kocsizott ki az ütközet színhelyére.⁴¹ Lehet, hogy Simonffy elbeszélése nem több, mint egy legenda, amely a költő eltűnésének amúgy is terjedelmes irodalmát gazdagítja.

Az 1849. július 31-i segesvári vesztes csata után Simonffy Bem közelében maradt. Követte tábornokát Marosvásárhelyre, onnan pedig Medgyesen és Szelindeken át Nagyszében alá. Ott volt augusztus 5-én a város bevételénél, majd másnap a nagycsúri csatában,

35 Szigeti Miklós: *Adatok a XI. zászlóalj történetéhez tekintettel az erdélyi 1848–1849-iki eseményekre*. Kolozsvár, 1868, 48.

36 Simonffy Ákos i. m. levele. SZNM. 60/1914.

37 Uo.

38 Ajtai i. m.

39 Dávid Gyula, Mikó Imre: *Petőfi Erdélyben*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972, 260–301.

40 Gyalokay Lajos (1825–1899). 1848 áprilistól Beöthy Ödön főispán titkára. 1848 nyaratól őrmester, később hadnagy Bihar megye nemzetőr zászlóaljánál, a bánági hadszíntéren. November 24-től az 55. honvédszázalaj főhadnagya. 1849. február 9-én a piski csatában megsebesült. Márciustól honvédszázados és segédtszázados Beke ezredes háromszéki főparancsnok mellett. Május 12-től Bem törzskarának a parancsnoka. Zsibónál tette le a fegyvert.

41 Dávid Gyula, Mikó Imre i. m. 267–272.

hol döntő vereséget szenvedtek. Mikor a Szászsebesre visszavonuló Bem kezébe kapta Kossuth levelét, hogy a magyarországi hadak főparancsnokává nevezte ki, Simonffy Temesvárra is elkísérte. Az augusztus 9-i vesztes ütközet után még vezére seregében maradt, azonban Déváról már nem kísérte török földre. Valószínűleg még a fegyverletétel előtt, a Kárpátokon keresztül Lengyelországba bujdosott. Több mint két évig élt távol a hazájától, csak az 1852-es császári amnesztia után tért vissza Erdélybe. Újta Háromszékre, nővéréhez, Sepsiszentkirályba vezetett. Itt húzódott meg és közel két évig sógora vendéglátását élvezte.

Az 1850-es évek közepe felé Nagyajtára költözött, és orvosi rendelőt nyitott. A jól képzett katonaoorvos rövid időn belül hírnévre tett szert, és Erdővidék legmegbecsültebb körorvosa lett. *„Egészen Brassóig megy a híre (...) s ennek köszönhetően veszi feleségül a Benedek József szeszgyáros Lina nevű lányát”*⁴², kitől két gyermeke született. Lánya, Etelka a telekkönyvvezető Gyertyánossy Károlyhoz ment férjhez, fia, Ákos az erdészeti akadémia elvégzése után Kolozsváron élt mint városi főerdész.

Simonffy Sámuel mint járási körorvost Nagyajtáról Barótra helyezték át, majd 61 éves korában, 1878-ban ugyanebben a minőségben Oklánd központtal a Homoród mentének lett a kinevezett járásorvosa. Nyugdíjba vonulása után Baróton élt. Nem hagyta félbe orvosi működését, haláláig fenntartotta rendelőjét.

Életében szenvedélyes régiséggyűjtő volt. Özvegye férje hagyatékából a régészeti, néprajzi és természetrajzi tárgyakat 1912-ben ajándékozta a Székely Nemzeti Múzeumnak. Az adománnyal kapcsolatban a múzeum igazgatóválasztmánya nevében Csutak Vilmos és dr. László Ferenc a következőket jegyezte meg: *„A tárgyakat, melyeket a Háromszék megyei és Udvarhely megyei Erdővidék területén több évtizedes orvosi pályája alatt nagy szorgalommal és nemzeti múltunk iránt mélyen érzett kulturális értékkel összegyűjtött, azokat nemzeti közművelődésünknek mentette meg”*⁴³. *„Ezeknek legnagyobb része őskori gyűjteményünkhöz tartozik. Értéküket növeli az a körülmény, hogy az összegyűjtött anyag Háromszék- és Udvarhely megyének arról a területéről való, ahonnan múzeumunk fejlődésének első szakában, éppen Simonffy orvos gyűjtése következtében csak kevés tárgy jutott múzeumunk birtokába.”*⁴⁴ A régészeti leleteken kívül három darab néprajzi és nyolc darab természetrajzi tárgy került a múzeum gyűjteményébe. Utóbbiak közül a legértékesebb a csikdánfalvi lelőhelyről Simonffy birtokába került *„óriás szarvastól származó, jó megtartású szarvasagancs”*⁴⁵ volt.

Erdővidék közmegbecsült, neves körorvosa, az 1848/49-es honvéd főorvos kiadott gyászjelentője szerint élete 81. és házassága 39. évében, 1898. november 2-án hunyt el.⁴⁶

---

42 Erdővidék i. m.

43 *A Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmányának jelentése a múzeumok és könyvtárak országos föfelügyelőségéhez.* Sepsiszentgyörgy, 1914. 6.

44 Uo. 14–15.

45 Uo. 18., 21.

46 *Történelmi Lapok*, VII. évfolyam, 15. szám, 122.

*

A rendszerváltásig halála után több mint 90 év telt el. A kommunizmus 45 éve mondhatni teljesen kitörölte emlékét Erdővidék köztudatából, csak néhány helytörténet-kutató tudott róla és nyughelyéről. Az akkori lehetőségek között, ha szükséztől is, a felhagyott, bebokrosodott sírkert obeliszkjére Kisgyörgy Zoltán hívta fel a figyelmet.⁴⁷

Feltűnő lett volna akkor a sír rendbetétele, azonban 1989 után a barótiak kitisztították a sír környékét. 1991-től minden március 15-én kis műsoros megemlékezés keretében helyezik el a kegyelet koszorúit Simonffy Sámuel nyughelyén. Az első ünnepségről a helyi sajtó is beszámolt.⁴⁸ Ekkor merült fel, hogy a vidék e nagyszerű emberének emlékét maradványként kellene megőrizni a jövő nemzedékének. Dr. Szántó Lajosné indítványára 1993-ban hozták létre a nevét viselő alapítványt nyolcvan alapító taggal.

A *Dr. Simonffy Sámuel Alapítvány Egy Egészséges Népért* Barót központtal, a vidéken szociális tevékenységet folytat. A nemeslelkű orvos emlékére az alapítvány felvállalta Erdővidék szociális gondjainak felkutatását, a rászorulóknak életkörülményeinek való segélyezését, az elhagyott és a baróti gyermekotthonban élő gyermekek, a baróti kórház anyagi támogatását. Ugyanakkor egy szociális állomást működtetnek, melynek tevékenységéhez az anyagiakat a Németországban élő Jakab Gábor mérnök és felesége, Jakab Irma biztosítja. Az alapítvány részére a bécsi Kainz Erika gyűjt rendszeresen segélyszállítmányokat, melyeket évente több alkalommal is leszállít a rászorulóknak részére.

Kitartó munkássága példaértékű, akárcsak az elődé, Erdővidék jótékony körorvosáé, Simonffy Sámuelé.

Függelék

1.

Dr. László Ferenc levele (másolat)

Kedves Néni!

Megbeszélésünk értelmében szerdán délután kimentem Sepsi-Szentkirályba, hogy ott Sükösd János⁴⁹ 48-as hadnagyot, ki most ágyban feküdve gyengélkedik, boldogult férje szabadságharci dolgaira nézve kihallgassuk.

Ő szíves készséggel állott rendelkezésünkre, mindent elbeszél, amire csak emlékezni vissza tudott, s én leírtam. Elbeszélésének rövid foglalatja a következő:

Néhai férje, mint orvosnövendék 1846–47–48-ban is ismételt tartózkodott S. Szt. királyt sógora Farkas unit. lelkész⁵⁰ házában. Sükösd János ezen idő alatt, mint jó barátja, állandóan érintkezett vele. 1849 után S.Szt. királyon ismét találkozott vele, de hogy melyik évben, és milyen körülmények között, arra már alig emlékezik. A szabadságharcban

⁴⁷ Kisgyörgy Zoltán: *Erdővidék*. Sepsiszentgyörgy, 1973, 56.

⁴⁸ Benkő Levente: *Így ünnepelt Erdővidék*. Háromszék, 346. szám, 1991. április 5.

⁴⁹ Lásd a tanulmány 6. sz. lábjegyzetét.

⁵⁰ Lásd a tanulmányt.

együtt nem szolgáltak, s csupán hallomásból tudja, hogy Simonffy doktor Bem táborában szolgált. Arról, hogy fogságban lett volna, hallomásból sem tud semmit.

Lényeges a vallomásban az, hogyha nem is mint közvetlen bajtársa, de elbeszélésből, hallomás után tudja, hogy Simonffy orvos a szabadságharcban Bem táborában szolgált. Vallomását kész a bíróság előtt eskü alatt is megismételni. Ezt a szívességet azonban csak akkor vesszük igénybe, ha a közvetlen ismeretből származó értékesebb tanuvallomás, más bajtárs részéről nem állhatna rendelkezésünkre.

Minden esetre Kedves Néni, hogy a miklósfalvi eredményről, ha a kihallgatás megtörtént, kegyeskedjék minket értesíteni, s arról is, hogy időközben más irányban sikerült-e valamit kipuhatolni. Mihelyt csak lehet Angyaloson Forró Elek⁵¹ útján fogunk valamely irányban újabb adatokat szerezni.

Kiváló tiszteletem és meleg üdvözetem nyilvánítása mellett maradtam.

Sepsiszentgyörgyön, 1913. november 1-én.

Kész szolgálja

D. L. F.

Múzeumőr

2.

Simonffy Ákos levele Csutak Vilmoshoz

(csak az ide vonatkozó részeket közöljük)

...Anyám annyira megkért, hogy lépjek veletek érintkezésbe a honvéd-nyugdíját illetőleg, s valahogy eszközöljük ki részére (...).

Apám, Simonffy Samu 1848. év elején nővéreinel tartozkodott Szentkirályban, hol sógora, Farkas József unitárius lelkész volt, s így került ő a II. székely ezreddel onnan Háromszékről Nagyenyed-, később Torda védelmére, onnan Dévára lettek rendelve, innen pedig a rácok és a horvátok ellen a Délvidéken harcoltak.

A Délvidékről Nagyvárad és Csucsá vidékére lettek rendelve, hol később Csucsán Bem tábornokkal egyesültek és ekkor Apám, mint hadnagy jött vissza Bemmel Erdélybe, hol több csatában részt vett, nevezetesen a Szeben, Vízaknai és Piski-i ütközetekben, hol meg is sebesült. Sógorának két fiát, Beder Sándort és Beder Lászlót⁵² is, kik akkor még csak tanulók voltak, a harcba magával vitte, s állítólag ez a Beder Sándor vágott egy muszkát Nagyszebennél kétfelé az apám segítségével (mindketten hatalmas erejű emberek lévén), s a muszka kardszíjára ráírta, hogy vágta Beder Laczi (!), ezt Petőfi is megénekelte. Különben apám, míg élt többször beszélt ezekről a dolgokról, s mint szavahihető ember id.

---

51 Forró Elek. Nem azonos a honvédezredessel, ő már 1893-ban meghalt Abonyban. A levélíró feltehetően Forró Pálra gondolt, hiszen jegyzeteiben róla jegyezte meg, hogy „nem volt székely katona, nem tud semmit”. Róla tesz említést a Simonffy Ákoshoz intézett levelében. (SZNM. 60–1914.). Forró Pál a szabadságharcban az 5. határvédzászlóaljban szolgált. 1849-ben hadnaggyá a hadügyminisztérium nevezte ki.

52 Feltételezzük, ők is háromszéki honvédek voltak.

Báró Daniel Gábor⁵³ nyugalmazott főispán is adott anyámnak egy írást, hogy tudomása van arról, hogy Simonffy Samu a 48-as harcokban részt vett, különösen Piskiné is, hogy meg is sebesült.

Ez sem semmi, de két tiszt is kell, hogy eskü alatt bizonyítsa, hogy Apám mint hadnagy 48-ban a Bem táborában szolgált, meg is lehet nevezni, hogy a 2. számú székely ezredhez csatlakozott, vagy Háromszéken, vagy Nagyenyeden.

Kedves Vilmos, légy oly jó és valahogy László tanár úrral eszközöljétek ki, hogy Sükösd, ki mint mondja, személyesen ösmerte apámat, a főszolgabíró előtt is ismétlje meg, hogy az öregemet ösmerte és vele a harcban azaz negyvennyolcban találkozott és nyugott lelkiismerettel bizonyítja, hogy 48-ban, mint tiszt, azaz hadnagy Bem táborában szolgált, mert másképp az öregasszony a nyugdíját nem kapja meg (...).

Amíg élek, én teljes erőmmel segítem és már 14 év óta segítettem, de ha esetleg meghalnék és ő tovább élne, nagy szegénységnek lenne kitéve. Anyám 39 évig élt apámmal, s a legutolsó óráig vele volt és ápolta. (...)

Akiben a legjobban bízunk, Szabó Gábor⁵⁴, már 96 éves és teljesen vak és süket lett, még a fiait sem ösméri meg. Apám különben, mint Daniel Gábor leveléből is kivehető, becsületes, karakteres ember volt, s miket nekem beszélt, azokra én is nyugodt lelkiismerettel megesküszöm.

A tordai honvéd egyl. Elnöke is emlékezik apámra és tudomása van róla, hogy apám 48-ban a harcban, mint tiszt részt vett, de már mint tanult ember is, mint nemesember nem is lehetett közlegény.

Megkérlek (...) esetleg az öregnek⁵⁵ 20–30 korona napidíjat, vagy ha nem képes bemeni Sepsiszentgyörgyre, a szolgabíró úr az fáradságért és a bérekért kifizetni valamit.

U. i. Most már valljuk meg az igazat kedves Vilmos 65 év után több jóakarát kell, mint emlékezés, mert bizony, ha még együtt harcoltak is, egymásnak nemigen tudták a nevét, s most már oly kevés tiszt él, hogy azt az ujjunkon meg lehet számlálni. Ma temetjük Szozyori Nagy Pál⁵⁶ 48-as huszártisztet, ki az itteni egyesületnek elnöke volt (...)

Kolozsvár, 1913. XII. 16-án.

---

53 Daniel Gábor (1824. ápr. 21., Árkos–1915, Budapest). 1846-tól Bécsben Czák udvari tanácsos irodáján nyert alkalmazást. Mikor kitört a forradalom Bécsben, otthagyta állását, és hazajött. Részt vett az agyagfalvi gyűlésen, majd mint segédkormánybiztos működött. Ezért a szabadságharc után zaklatásoknak volt kitéve, hogy a nagyobb büntetést elkerülje, el kellett vállalnia az alkirálybírósgot, de tisztségét kevés ideig viselte. 1861-ben Udvarhelyszék ideiglenes főkirálybírája. 1863-ban a homoródi kerületben követték választották többször is, de csak egy alkalommal jelent meg Nagyszebenben, ő is bojkottálta a *Landtagot*. 1865–1875 között főkirálybíró, 1876-ban Udvarhely megye főispánja. Ugyanebben az évben az unitárius zsinat egyháza főgondnokául választotta, főrendházi tag. 1870-ben kormánybiztos, 1886-ban a király a Lipótrend kiskeresztjével, 1891-ben nyugdíjba vonulása alkalmából a Szent István-rend kiskeresztjével tüntette ki. *Vargyasi Daniel család eredete* címmel megírta családja történetét.

54 Lásd a tanulmány 32. sz. lábjegyzetét.

55 Sükösd Jánosról van szó.

56 Lásd a tanulmány 32. sz. lábjegyzetét.

3.
Dr. László Ferenc levele
(másolat)

Kedves Néni!
(dr. László Ferenc levele)

Nemrégén a honvéd-nyugdíj ügyében kedves fiától levelet kaptunk. Hogy az ott közölt figyelembevételével ebben az ügyben mit tettünk, kedves fiának levélben megírtuk, s felhívtuk a figyelmét arra, hogy a kolozsvári vörös sapkások közt lehetne esetleg élő tanút keresni. A Kolozsvárra küldött levelet tájékoztatásul, hogy kedves Néni is olvashassa, ide lemásoltuk. Nagy kár, hogy a miklósfalvi agg honvédet, Szabó Gábort nem lehet kihallgatni. Bizony az öreg Sükösd is ilyen állapotban van.

Kérem megnyugodni, hogy, amíg csak lehet, tudva, hogy minden perc drága, mindent megteszünk.

Csutak Vilmosmal együtt kezeit csókolva, mély tisztelettel maradtam.

Sepsiszentgyörgy, 1914. jan. 19-én

Kész szolgálója

4.
Dr. László Ferenc levele
(másolat)

Nsgs Simonffy Ákos alerdőfelügyelő Urnak Kvár

Erdőfelügyelőség

Igen tisztelt felügyelő úr!

Most jutok hozzá, hogy Csutak Vilmos kollegámhoz intézett becses soraira való válaszképpen a honvéd-nyugdíj ügyében az utóbbi időkben tett lépéseinkről beszámolhassak. Ismételten tárgyalásokat folytattunk Fadgyas Bálint⁵⁷ főhadnaggyal, aki a székelyföldi honvédzászlóaljoknak minden mozdulatát s az ott működött összes honvédtiszteket személyesen ismerte, s amellet a honvéd-nyugdíjak kéréseinek felszereléseiben kezdettől fogva állandóan közreműködött. Eddig több mint 40 özvegyi nyugdíj megadását segítette elő. Az ötöle nyert információ alapján a nyugdíj megszerzése ügyében legelső sorban azt kellene valamiképpen megállapítani, hogy Simonffy orvos úr melyik zászlóaljnál szolgált, vagy a muszkák bejövetelekor melyik táborban volt. A székely zászlóaljak a piskii csatában nem vettek részt, mert éppen azon a napon a Brassó megyei Szentpéternél⁵⁸ volt ütközetük. Az öreg Sükösd szintén nem volt Piskiné, mert őt Bem még 1848. decz. 20-án Gálfalváról ha-

---

57 Fadgyas Bálint. Lásd Demeter Lajos: *Fadgyas Bálint főhadnagy az 1849. július 5-i epresterői csatáról c. dolgozatát.*

58 1849. február 4.

zaküldte. Így még abban az esetben sem lehetne tisztán az ő vallomására támaszkodni, ha a jelenlegi állapota a kihallgatást lehetővé is tenné. Mikor legutóbb künn voltam nála, már akkor végelgyengülésben szenvedett, s csak igennel vagy nemmel és fejbólintással tudott a feltett kérdésekre válaszolni. Az ő kihallgatását csak úgy lehetne valamennyire értékesíteni, ha a vallomását előre el tudnók készíteni. Az ő emlékezetében a 48–49-iki időről erre a dologra nézve egyáltalában semmi sincs. A vallomás megszerkesztéséhez pedig olyan adatokra van szükségünk, amelyekből világosan kitűnik, hogy Simonffy orvos úr melyik zászlóaljnál szolgált, kik voltak tisztársai, és miféle ütközetekben vett részt. A szabályzat szerint a vele együtt harcolt két tiszt vallomására van elsősorban szükség, s miután a piskii csatában az Inczédi Samu⁵⁹ parancsnok vezetése alatt álló 12-ik zászlóalj volt az, melynek Simonffy orvos úr tagja lehetett, ennek tagjai közt kell tanút keresnünk. Ez a zászlóalj az un. Vörös sapkás kolozsvári zászlóalj.

A még életben lévő kolozsvári honvédtiszteknél kellene puhatólózni, nincs-e köztük valaki, aki együtt harcolt vele.

Háromszéken az öreg Sükösdön és Fadgyason kívül más honvédtiszt már nincs. Forró Pál⁶⁰, akiről megelőzőleg szó volt, teljesen tehetetlen. Különben is nem volt székely katona.

A szabadságharcban résztvett tisztek névsorát nézegetve látom, hogy a Torda megyei honvédegylet tagjai között fel van sorolva Simonffi János⁶¹ földbirtokos Egerbegyről, mint alhadnagy. Nem ártana talán utánanézni, hogyha még életben van, vajon nem tudna-e valami felvilágosítást adni.

Ha bármi kicsi nyom előkerülne, kérem velünk tudatni, s mi Fadgyas segítségével, ha csak felhasználható a vallomás, részére felhasználjuk.

Kiváló tiszteletem nyilvánítása mellett maradtam

Sepsizentgyörgy, 1914. jan. 19-én.

Kész híve

D. L. F.⁶²

⁵⁹ Lásd a tanulmány 16. sz. lábjegyzetét.

⁶⁰ Vö. a 3. sz. lábjegyzettel.

⁶¹ Simonffi János. Kiléteiről csak annyit tudunk, amennyit a levél említ.

⁶² A közölt levelek a Székely Nemzeti Múzeum irattárában találhatóak. Irattári számuk: 60–1914.